

PRO SILVA BOHEMICA

na exkurzi v Rakousku

Ve dnech 26. – 28. června 2003 pořádala pobočka České lesnické společnosti PRO SILVA BOHEMICA ve spolupráci s Lesy České republiky, s. p. lesnickou exkurzi do Burgenladska a Štýrska. Z jednačtyřiceti účastníků bylo šestnáct zaměstnanců našeho podniku (jeden z ředitelství a patnáct z lesních správ). První den probíhala exkurze v Nadačních lesích knížete Esterházyho, lesním závodě Lockenhaus. Další dva dny strávili účastníci exkurze v lesích patřících do vlastnictví Suverénního řádu Maltézských rytířů, v lesním provozu Ligist. Součástí exkurze byla také prezentace firmy MHT.

Lesní závod Lockenhaus

Lesní závod se nachází ve spolkové zemi Burgenland. Výměra LZ je 5758 ha, rozloha lesní půdy 5558 ha a porostní půdy 5185 ha. Lesy obhospodařované lesním závodem se rozkládají ve třech lesních oblastech v nadmořské výšce od 340 do 884 m. Průměrná roční teplota se pohybuje mezi 6 až 8 °C, srážky mezi 800 až 1000 mm/rok a vegetační období je 210 až 225 dní. Jehličnany se na dřevinné skladbě podílí 56 % (nejvíce borovice 36 %, smrk 14 %) a listnáče 44 % (buk 28 %, dub 9 %).

Lesní závod ročně těží 38 tis. m³ dřeva, z toho 24 tis. m³ pomocí harvesterů. Před dvanácti lety skončil s prováděním úmyslných holých sečí při obnově porostů a obnovu provádí pouze výběrem jednotlivých stromů. Měřítkem významnosti stromu k těžbě není dosažení maxima hmotového přírůstu, ale dosažení vrcholu přírůstu hodnotového. Prvotním impulsem k přechodu na tento způsob hospodaření byla snaha snížit pěstební náklady. V posledních letech lesní závod většinou uměle nezalesňuje vůbec, ale občas přeci jenom musí provádět umělé doplnění malého počtu sazenic (celkově do 12 tis. ks za rok). V současné době se na pěstebních nákladech největší měrou podílí výchova lesních porostů. Ale také tyto náklady se jim daří snižovat díky tomu, že následný porost se vyvíjí pod mateřským porostem a přeřezávání porostů probíhá z velké části přirozeným výběrem.

Venkovní ukázka, po které nás provázel Ing. Pollak, byla zaměřena na bukové hospodářství. Změna hospodaření v buku od holo-sečného a podrostitního způsobu směrem k hospodaření v lese neustále plně tvořivém měla svůj počátek opět v ekonomické stránce. Prvotní úvaha vycházela z teoretického předpokladu, že nejsilnější stromy v porostu jsou nejstarší a čím je buk starší, tím více je ohrožen vznikem nepravého jádra, takže při dalším hmotovém přírůstu dochází již k poklesu hodnotovému. Podle slov Ing. Pollaka se jim touto cestou vskutku daří snižovat

Účastníci exkurze

podíl buku s nepravým jádrem. Vlastní obnova probíhá zpravidla v pětiletých intervalech těžbou jednotlivých stromů, které dosáhly požadované síly v počtu 12 – 14 ks na hektar. Současně jsou též vytěženy nekvalitní slabší stromy, takže celková výše těžby se většinou pohybuje mezi 60 – 70 m³/ha. Zároveň s těžbou probíhá i výchovný zásah ve středu vytvářejících se kotlíků – kuželů dolní etáže. Z nárostů a mlazín jsou odstraněny pouze předrostlíci a obrostlíci v úrovni. Obrostlíci v podúrovni se neodstraňují, většinou časem sami uschnou a pokud ne, tak jsou z porostu odstraňovány až v době, kdy dosáhnou parametrů vlákninového dříví. Intenzita výchovného zásahu se pohybuje od dvou do pěti odstraněných jedinců na jednom aru. Odstraňovaný jedinec se pouze uřízne zhruba v prsní výšce (jinak by nebyla vzhledem k hustotě nárostů a mlazín šance dostat ho na zem).

Těžba v těchto porostech se provádí klasičtým způsobem motorovou pilou. Důvodem nepoužívání harvesterů jsou ztráty na cenných sortimentech, ke kterým při automatické sortimentaci pomocí harvesterového počítače dochází. Z porostů je dříví převážně vyklizováno traktorovými technologiemi po dokonale vybudované síti vyklizovacích linek. Na otázku, co s nárosty a mlazínami provede těžební zásah, Ing. Pollak odpověděl, že při každém těžebním zásahu se nepatrná část přirozeného zmlazení zničí, ale vzhledem k tomu, že v horní etáži je stále dostatek plodících stromů jsou tyto ztráty záhy nahrazeny. Větší škody eliminuje poměrně hustá síť vyklizovacích linek.

Prezentace firmy MHT

Ve večerních hodinách prvního exkurzního dne proběhla prezentace firmy MHT. Tato firma, specializující se na výrobu lesnické techniky, je sto procentní dceřinou společností firmy Neuson-Kramer Baumaschinen AG, která vyrábí stavební stroje. Firma MHT vyrábí sedm typů harvesterů s výkonem motoru od 75 do 230 koní a váhou od 8 do

24 tun. I člověka neznalého věci na první pohled překvapí dva velké rozdíly v porovnání se severskými harvestory. Firma MHT vyrábí výhradně pásové harvestory, neboť má prokázáno, že pásy působí na půdu minimálním měrným tlakem (podle typu harvesteru uvádí měrný tlak od 0,38 do 0,44 kg/cm²). Druhým rozdílem jsou rozměry. Harvestory firmy MHT mají podstatně menší rozměry než severské typy. Nejmenší typ 8002HV určený do probírek je pouze 2,72 m dlouhý a 2,15 m široký. Jeho rameno je však plně srovnatelné s rameny jiných harvesterů, neboť má dosah 9,3 m. Největší prezentovaný typ 18002HVT byl dlouhý 3,95 m a široký 2,55 m. Svahová dostupnost všech typů je 38°. Všechny typy mají zařízení, které umožňuje naklání kabiny harvesteru o 25° ve směru jízdy a o 15° doleva a doprava, takže operátor má možnost stále sedět v rovině. Podle zástupců firmy jejich další velkou předností jsou relativně nízké pořizovací náklady, neboť tyto harvestory se montují na výrobní lince používané k výrobě bagrů firmy Neuson-Kramer.

Lesní provoz Ligist

Lesy obhospodařované Lesním provozem Ligist jsou majetkem Suverénního řádu Maltézských rytířů. Kromě vlastního lesního hospodářství v tomto provozu, podnikají na lesním závodě Hebaln také v turistickém ruchu. Výměra provozu je 3550 ha z toho lesní půdy 3140 ha. Provoz je rozdělen do čtyř revírů. Revíry se rozkládají v nadmořských výškách 1270 – 1700 m. Průměrná roční teplota se pohybuje od 8,7 °C v nejnižších polohách do 3,7 °C v nejvyšších polohách. Roční úhrn srážek od 800 mm v nejnižších polohách do 1200 mm v nejvyšších polohách. Při lesním hospodaření se vychází z pěstebních směrnic rozdělených do tří částí:

Směr obhospodařování lesa

■ Lesy Maltézského řádu mají význam i do budoucna jako materiální základna pro charitativní cíle vlastníků a jako obživa pracovníků a tudíž musí být řádně obhospodařovány.

■ Budoucí poptávku po jednotlivých produktech (službách) není možné plánovat. Utváření lesa se proto nemůže řídit současnou obyvatelskou situací, nýbrž přirozenými stanovištními podmínkami.

■ Do hospodářsko-kulturních cílů je zahrnut i zvláštní ohled k vlastním hodnotám přírody. Proto se na ochranu přírody a management biotopů pohlíží jako na integrální součást cílů lesního závodu.

2. Pěstební cíle v hospodářském lese

■ Les neustále plně tvořivý s těžbou jednotlivých stromů. Je zde otevřenost pro rozmanitost struktur lesa a jejich neustálé změny.

■ Páteří lesa jsou dřeviny potenciálních přírodních společenstev.

■ Obnova lesa probíhá převážně přirozenou cestou s vyloučením holosečí.

■ Udržování zásoby směřuje k hodnotovému přírůstu.

■ Přirozené stanovištní rozdíly se považují za část přírodní rozmanitosti a je na ně brán ohled.

3. Opatření

■ Hospodářská opatření se nestanovují ve střednědobých plánech. Každé vyznačení těžby musí být v souladu s vývojovým stavem plochy.

■ V jednotlivých lesních částech se dřevo těží v přibližně rovnoměrných časových odstupech. Roční těžba kolísá podle poptávky a peněžního cíle závodu.

■ Všechny stromy se pro těžbu vyznačují jednotlivě a to především podle těchto kritérií: aktuální situace na trhu, potřeba zvyšovat kvalitu, stabilita, hodnotový přírůst.

■ Doplnkově se dbá na možnosti přirozené obnovy. V potenciální druhové skladbě nejsou předepsány žádné hodnoty zastoupení jednotlivých dřevin.

■ Těžištěm obhospodařování lesa je přestavba nepřirozených monokultur ve smíšené, stanovišti odpovídající lesy.

■ Ve všech stádiích lesa se podporuje

přirozený výběr prostřednictvím vertikální výstavby.

■ Pěstební zásahy se soustřeďují na kvalitativní výběr. Úprava dřevinné směsi ustupuje do pozadí. Ohroženým dřevinám se však pomáhá.

■ Malé až střední mezery v porostu, které vznikají nahodilými těžbami, jsou zcela ponechány přirozené sukcesi.

■ Pěstební kontrola se děje pomocí soustavných inventarizací.

Venkovními ukázkami, které probíhaly v průběhu pátku a soboty na revírech Hebalm, Sommereben a Fürstenfeld, nás provázeli především Univ. Prof. Ing. Dr. Josef Spörk, dále pak Ing. Clemens Spörk, Ing. Franz Starlinger a Mag. Karl Gartner.

Profesor Spörk nás seznámil s důvody a historií přechodu od holosečného způsobu hospodaření k lesu trvale plně tvořivému. Obdobně jako v Nadačních lesích knížete Esterházyho i zde byl prvotní důvod ekonomický. Při provádění holých sečí se v minulosti těžilo dříví nejen mýtně zralé, ale i slabé přinášející menší zisk, zatímco v jiných částech lesa se mezitím jiné dříví stávalo přestárlým a přesíleným a takovéto dříví bylo následně čím dál tím problematictější vůbec prodat. Přechod od holých sečí k těžbě jednotlivých hodnotově zralých stromů neproběhl na všech revírech současně. V revíru Fürstenfeld se poslední úmyslná holá seč realizovala již v roce 1929, zatímco v revíru Hebalm až v roce 1975. Jediný důvod časové odlišného počátku změny způsobu hospodaření spočíval v rozdílné míře zpřístupnění porostů v jednotlivých revírech. V současné době provozovaný způsob hospodaření není možný bez dostatečného dopravního zpřístupnění porostů. V horských revírech bylo nutno tuto síť nejdříve vybudovat. V rámci celého závodu nyní připadá na 1 ha plochy 50 bm odvozních a 130 bm přibližovacích cest.

Jak prof. Spörk uvedl, změna způsobu hospodaření vzešla z popudu vlastníka lesa

a provozní lesníci se zpočátku obávali možnosti rozpadu porostů. Nic takového se však nekonalo. Naopak, běžný roční přírůst v takto obhospodařovaných porostech se začal zvyšovat. A díky tomu, že přestaly vznikat porostní stěny na okraji holých sečí, došlo i k poklesu podílu nahodilých těžeb. Postupně se začalo dostavovat i přirozené zmlazení. Ve vztahu k přirozenému zmlazení profesor Spörk uvedl, že je nutné, aby lesníci byli dostatečně trpěliví a na přirozené zmlazení si počkali i 10 až 20 let. I oni zpočátku bývali netrpěliví a často nevydrželi a porosty z části uměle zalesnili, ale jak se později ukázalo, byly to zbytečně vynaložené náklady. Jako faktor výrazně ovlivňující úspěch přirozené obnovy uvedl stavy zvěře a to především srncí.

Dále pak uvedl, že tento způsob hospodaření vyžaduje dostatečný počet kvalifikovaného lesnického personálu a tudíž, že racionalizace lesního hospodářství nevede cestou snižování počtu pracovníků, i když toto snížení vypadá naoko velice pěkně, neboť je vidět okamžitá úspora mzdových prostředků, ale za touto úsporou se skrývají mnohem vyšší ztráty na tržbách a také vyšší náklady.

Závěr

Na obou lesních majetcích měli účastníci exkurze možnost zhlédnout způsob hospodaření založený na podobném základě, jako je Reiningerova „těžba cílových tloušťek“, kdy časová úprava lesa nevychází již z věkových tříd, obmytí ustupuje do pozadí a od plošné těžby se přechází k těžbě jednotlivých stromů. Výběr stromů k těžbě se děje zásadně na hodnotovém principu. Tím je systematicky pečováno o porostní zásobu, maximalizován výnos z lesa a naopak jsou zde výrazně snižovány náklady, zejména pěstební činnosti. Shlednuté ukázky přesvědčily účastníky o mistřím zvládnutí tohoto způsobu hospodaření a o reálné možnosti takového obhospodařování lesních porostů v obdobných podmínkách.

Jedním z rozdílů mezi našim a zhlédnutým způsobem obhospodařování lesů je i způsob vyznačování těžebních zásahů. U nás se stále tvrdošíjně držíme starých (byť pravdivých) pouček, že dříví roste zase pouze na dřevě a tudíž, že nositelem přírůstu je silné dříví a z porostů odstraňujeme mnohdy nejdříve stromy slabé. Lesníci v Rakousku však již pochopili, že přírůst hmotový se nerovná přírůstu hodnotovému a stromy pěstují pouze do tloušťek, které se dají na trhu nejlépe zpeněžit a na slabé stromy pohlížejí jako na nositele budoucího hodnotového přírůstu. Je teď jen na nás, abychom pochopili, že přesílené a často nekvalitní dříví budeme sklízet se ztrátou, a že svou produkci dříví určeného k prodeji budeme muset přizpůsobit požadavkům trhu. Nelze očekávat, že při převisu nabídky nad poptávkou by se trh přizpůsobil nám. Exkurze nám názorně ukázala, že i při respektování požadavků trhu je v lese možné hospodařit trvale udržitelným, ekonomicky vysokým a současně i přírodě blízkým způsobem. Je škoda, že možnost zúčastnit se této exkurze neměl větší počet našich pracovníků.

Ing. Kamil Beznoska, OLHOP, ředitelství LČR
Ing. Vladimír Peší, LS Ostravice

Počátek přirozeného zmlazení jedle